

Σχολικές Δραστηριότητες
Εργαστήριο Βιωματικής Εκπαίδευσης
Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας

Προγράμματα, Εκπαίδευση & Κοινωνία

Σύγχρονα ζητήματα προγραμμάτων
Σχολικών Δραστηριοτήτων

Έκδοση Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
2016

Προγράμματα Εκπαίδευση και Κοινωνία
Σύγχρονα ζητήματα προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων

ISBN: 978-960-88469-6-8

© 2016 Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας

Διευθυντής Π. Ε. Μεσσηνίας: Δημήτριος Ι. Οικονομόπουλος, Δάσκαλος

Συγγραφή / Επιμέλεια: Δημήτρης Σαρρής, Υπεύθυνος Σχολικών Δραστηριοτήτων Δ. Π. Ε. Μεσσηνίας

Πρώτη Έκδοση: Οκτώβριος 2016.

Το εγχειρίδιο «Προγράμματα, Εκπαίδευση και Κοινωνία» δημιουργήθηκε στα πλαίσια των επιμορφώσεων για της Σχολικές Δραστηριότητες τη χρονιά 2016-2017 στην Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας και αποτελεί ειδικότερη έκδοση του Εργαστηρίου Βιωματικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας. Διατίθεται στη Βιβλιοθήκη Σχολικών Δραστηριοτήτων (Διοικητήριο, 6^ο όροφος, Καλαμάτα Τ.Κ. 24 100, τηλ.: +30 2721361484, email:messinia@sch.gr).

Κάθε μορφής, έκτασης και παραλλαγής αναπαραγωγή, αναμετάδοση και χρήση, μέρους ή όλου, επιτρέπεται με έγγραφη άδεια του εκδότη και του συγγραφέα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

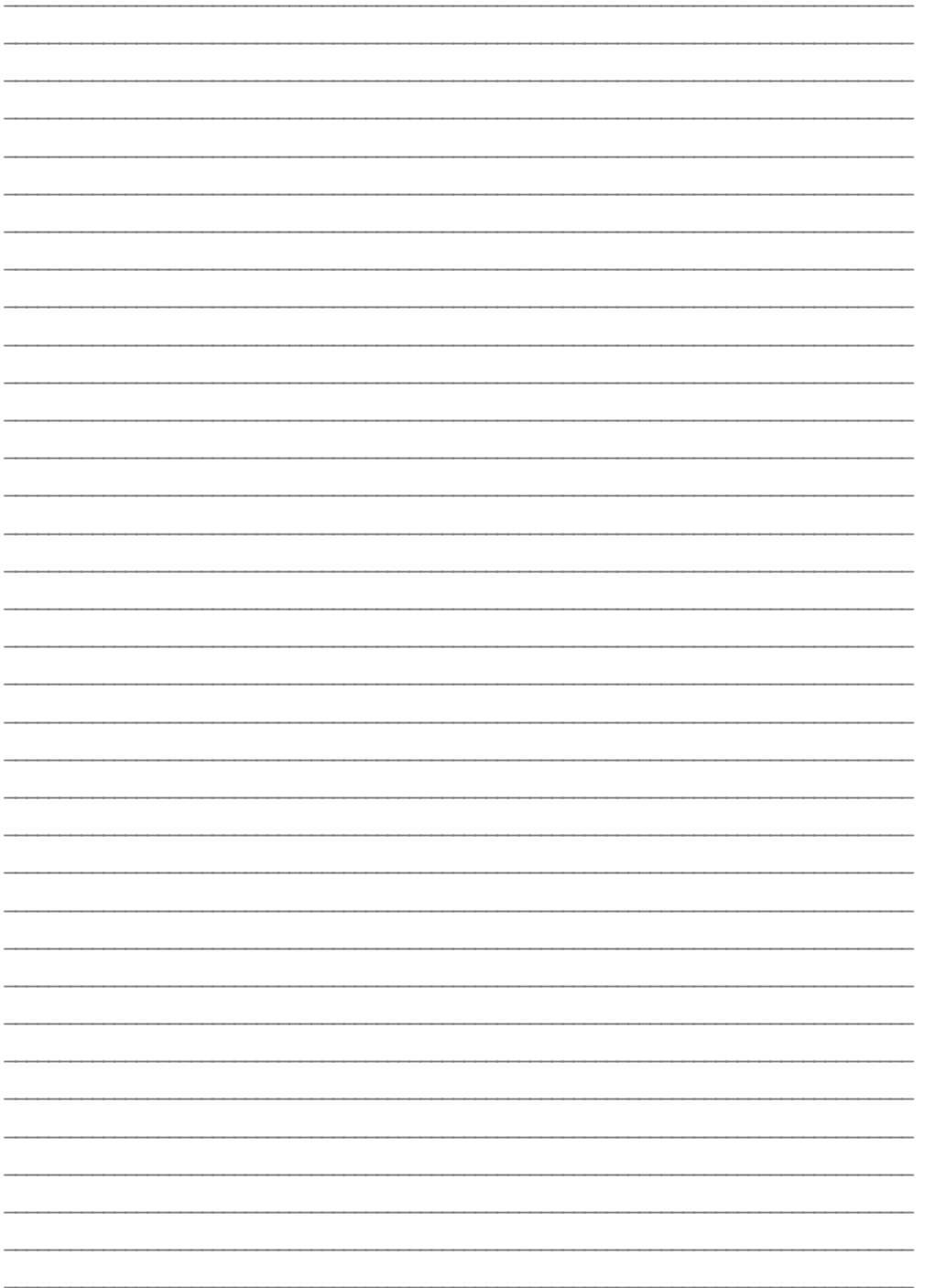
ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

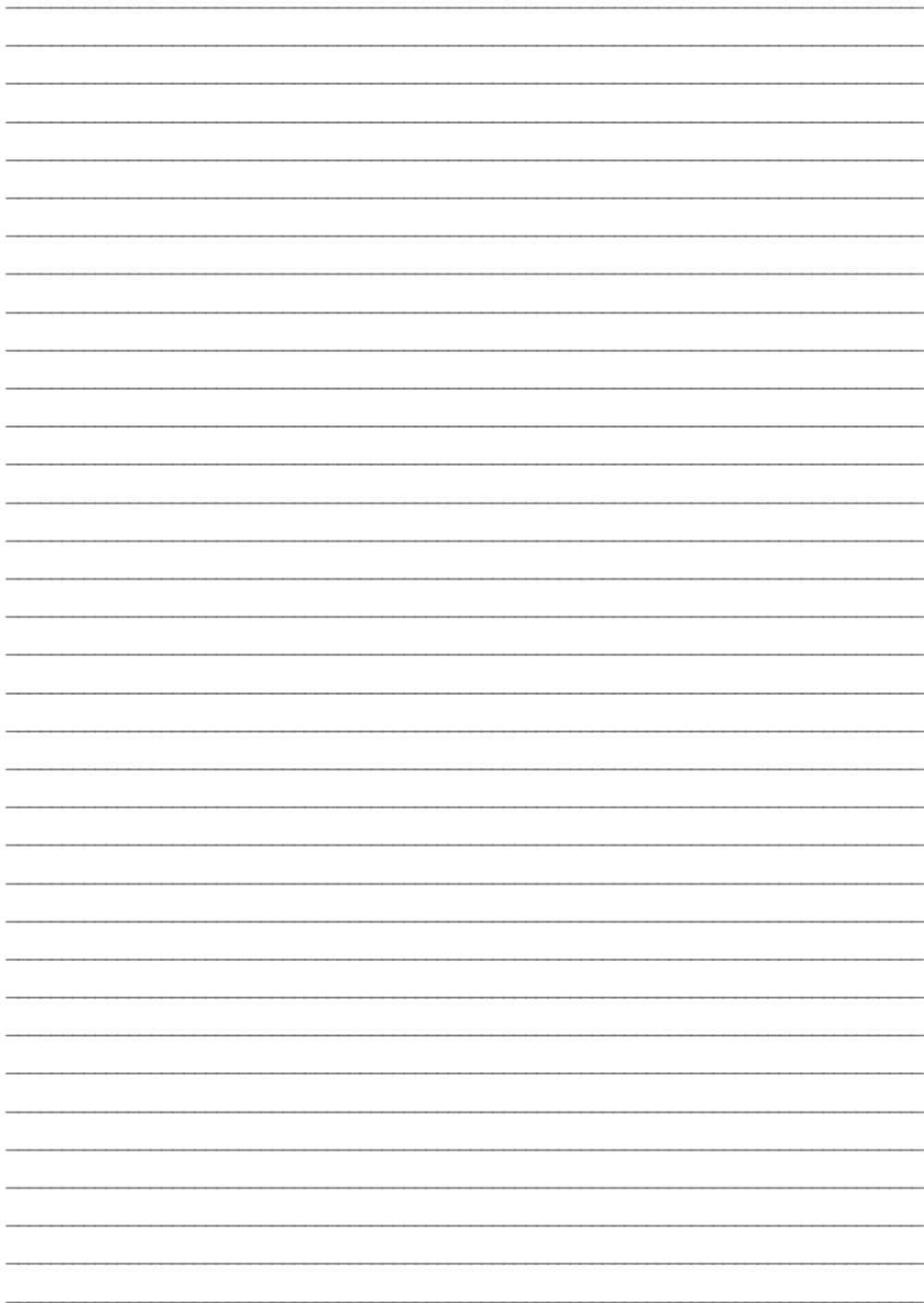
*Δημήτρης Κ. Σαρρής, Εκπαιδευτικός Μουσικής,
Υπεύθυνος Σχολικών Δραστηριοτήτων Διεύθυνσης Π. Ε. Μεσσηνίας
email: messinia@sch.gr*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 01. Πού χρειάζεται ένα πρόγραμμα; 07
- 02. Τί λέμε «πρόγραμμα»; 09
- 03. Τί δομή έχει ένα πρόγραμμα; 11
- 04. Πως τιτλοφορείται ένα πρόγραμμα; 13
- 05. «Εκπαιδευτική Λεξιπλασία» στα Προγράμματα 16
- 06. Η «αναπλαισίωση» της στοχοθεσίας στα Π.Σ.Δ. 18
- 07. Διαθεματικότητα και Διεπιστημονικότητα στα Προγράμματα 20
- 08. Προγράμματα και Σχολική Ψυχοκοινωνική Υγεία 22
- 09. Προγράμματα και η «Κοινωνία που Εκπαιδεύει» 25
- 10. Προγράμματα και ο/η Εκπαιδευτικός Ερευνητής/τρια 28

1. Πού χρειάζεται ένα πρόγραμμα;

● **1.1.** Το Πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων (Π.Σ.Δ.) λόγω της δομής του συγγενεύει με τις επιστημονικές εργασίες κάθε μορφής, γι' αυτό και αν δεν είναι ήδη, **είναι μια δυνάμει επιστημονική εργασία.**

● **1.2.** Γι' αυτό και οι χρησιμότητές του πολλαπλασιάζονται. Εκτός από:

1.2.1. τρόποσ οργάνωσης διδακτικού έργου

1.2.2. βιωματικά εμπλουτισμένη διδασκαλία

1.2.3. τρόποσ βελτίωσης της σχολικής ψυχικής υγείας μέσω της ομαδικότητας

1.2.4. τρόποσ επικοινωνίας του διδακτικού έργου στην εκπαιδευτική κοινότητα

είναι και:

1.2.5. μορφή έρευνας και τεκμηρίωσης στην Εκπαίδευση

1.2.6. κοινωνική και εκπαιδευτική προσφορά

1.2.7. παραγωγή εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού υλικού

1.2.8. αιτία επιστημονικής συνεδριακής ανακοίνωσης

1.2.9. αιτία δημοσίευσης επιστημονικού άρθρου

1.2.10. αξιοποιήσιμη δράση στις προσωπικές σπουδές και την ανάπτυξη του λειτουργήματος.

● **1.3.** Το Π.Σ.Δ. έχει το **πλεονέκτημα της βιωματικότητας** είτε στο εκπαιδευτικό έργο, είτε στις προεκτάσεις που παίρνει στην έρευνα και τις σπουδές.

● **1.4.** Πριν πάρετε κάποια απόφαση για ένα Π.Σ.Δ. δείτε του και αποφασίστε **ποιες χρησιμότητες θέλετε να αξιοποιήσετε.** Αυτό θα κατευθύνει τη μεθοδολογία σας, τον τρόπο εργασίας σας σε όλα τα στάδια:

- Σχεδιασμός

- Οργάνωση

- Υλοποίηση

- Ανατροφοδότηση

1^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Κατά πόσο και τί από τα παρακάτω θα σας ενδιέφερε να είναι το Π.Σ.Δ. που ενδεχομένως θα πραγματοποιήσετε την τρέχουσα χρονιά;
(Ερευνητική Ερώτηση: Αξιολογείται μόνο η συμμετοχή ΟΧΙ η απάντηση)

Χαρακτηριστικό

Καθόλου

Λίγο

Πολύ

Χαρακτηριστικό	Καθόλου	Λίγο	Πολύ
01. Ένας τρόπος οργάνωσης του διδακτικού μου έργου (μέσω του αρχικού σχεδιασμού που επέχει θέση «σχεδίων μαθήματος»)			
02. Ένας τρόπος εμπλουτισμού της διδασκαλίας μου με βιωματικότητα (καθώς τα Π.Σ.Δ. βασίζονται σε βιωματικότητα, αποκαλυπτικότητα, δραστηριότητες)			
03. Ένας τρόπος βελτίωσης της σχολ. ψυχικής, μέσω της ομαδικότητας (η προοπτική και οι δράσεις ενός Π.Σ.Δ. θα τονώσουν το ενδιαφέρον και τη συνεργασία)			
04. Ένας τρόπος επικοινωνίας μου με την εκπαιδευτική κοινότητα (μέσω του υλικού που θα καταθέσω στο Αρχείο Σχολικών Δραστηριοτήτων και αλλού)			
05. Μια μορφή έρευνας και τεκμηρίωσης (Έχετε κάτι ενδιαφέρον να ερευνήσετε, σε τοπικό ή άλλο επίπεδο, ή μιας ιδέας σας)			
06. Μια μορφή προσφοράς στην τοπική, ευρύτερη ή (και) εκπ/κή κοινότητα (Στο πλαίσιο του λειτουργήματος του/της εκπαιδευτικού)			
07. Εκπαιδευτικό ή (και) επιμορφωτικό υλικό (Επειδή αναμένετε να προκύψουν πρωτότυπα αποτελέσματα που θα οργανώσετε σαν έκδοση)			
08. Εργασία που θα μετεξελιχθεί σε συνεδριακή ή άλλη ανακοίνωση (Λόγω των προσωπικών ενδιαφ/ντων επαγγελματικής ή (και) «λειτουργηματικής» ανάπτυξης)			
09. Εργασία που θα μετεξελιχθεί σε δημοσίευση κάποιου κειμένου/άρθρου (Σε οποιοδήποτε περιοδικό και περιοδικό τύπο εσείς κρίνετε ότι θα ταίριαζε)			
10. Εργασία στο πλαίσιο των προσωπικών μου σπουδών (Σε περίπτωση που είναι ή θα είναι σε εξέλιξη)			

2. Τί λέμε «πρόγραμμα»;

- **2.1.** Όπως προαναφέρθηκε (στην §1.1.) το Π.Σ.Δ. είναι πρωτίστος μια μεθοδολογία δημιουργίας εκπαιδευτικού έργου με επισημονικά ερείσματα.
- **2.2.** Ωστόσο, το Π.Σ.Δ. είναι εξίσου και μια διαδικασία παραγωγής εκπαιδευτικού έργου, του σύγχρονου Ελληνικού Σχολείου. Γι' αυτό η υλοποίησή του εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο πρωτόκολλο και υπαγορεύεται από συγκεκριμένες εγκυκλίους στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.
- **2.3.** Οι πολλές περιπτώσεις χρήσης της λέξης «πρόγραμμα» στη σχολική ζωή ίσως προκαλεί σύγχυση. Γι' αυτό πρέπει να κάνουμε τις σχετικές διακρίσεις ώστε να εννοείται κάθε φορά το ίδιο πράγματα από όλους/ες.

2.3.1. «Πρόγραμμα» που υποβάλλουμε στην Διεύθυνση Εκπαίδευσης στην αρχή της σχολικής χρονιάς, προκειμένου να υποστηριχθεί από αυτή, σε μορφή εντύπου. Για να διακριθεί το ονομάζουμε: «*Σχέδιο Υποβολής Προγράμματος (Σ.Υ.Π.)*».

2.3.2. «Πρόγραμμα» που υλοποιείται γενικά, λόγω πρωτοβουλίας του/της/των εκπαιδευτικού/κων. Σε πολλές περιπτώσεις πραγματοποιούνται προγράμματα που αποτελούν συνεργασίες ή τελούν υπό το πλαίσιο θεσμικών, ή άλλων αναγνωρισμένων, εγκεκριμένων φορέων κ.λπ. Για να διακριθεί το ονομάζουμε «*Πρόγραμμα σε συνεργασία με...(φορέας)*».

2.3.3. «Πρόγραμμα» που υλοποιεί κάποιος θεσμικός, αναγνωρισμένος ή εγκεκριμένος φορέας, και καλεί σχολικές μονάδες σε συνεργασία ώστε να οργανώσουν τα δικά τους «προγράμματα» (§ 1.2.2.), σε συνεργασία με αυτόν. Για να διακριθεί το ονομάζουμε «*Πρόγραμμα φορέα*», και πιο συγκεκριμένα «*Πρόγραμμα (τάδε)*».

2.3.4. «Πρόγραμμα» Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που αποτελεί εκπαιδευτική επίσκεψη μίας έως τριών (1-3) ημερών. Το ονομάζουμε «Πρόγραμμα Κ.Π.Ε.».

2.3.5. «Πρόγραμμα» Σχολικών Δραστηριοτήτων (Π.Σ.Δ.) (που είναι και το αντικείμενο της συζήτησής μας). Με βάση τις εγκυκλίους

υπάρχει η διάκριση σε «Πρόγραμμα Αγωγής Υγείας (Π.Α.Υ.)», «Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Π.Ε.)», «Πρόγραμμα Πολιτιστικών Θεμάτων (Π.Π.Θ.)», ενώ καμιά φορά χάριν συντομίας λέμε «Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα (Π.Π.Ε.)» ή «Πολιτιστικό Πρόγραμμα (Π.Π.Θ.)».

2^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τί είναι και τί δεν είναι ένα Πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων («ν» στο σωστό);
(Κλειστή Ερώτηση: Αξιολογείται η σωστή απάντηση (τα «τσεκαρισμένα με 'ν'»)

01. Μεθοδολογία Βιωματικής ανάπτυξης του εκπαιδευτικού έργου.....
02. Διαδικασία παραγωγής εκπαιδευτικού έργου του Ελληνικού σχολείου.....
03. Το έντυπο με το Σχέδιο Υποβολής Προγράμματος στην αρχή της χρονιάς....
04. Κάθε πρόγραμμα, πρότζεκτ, δομημένη εργασία που κάνω στο σχολείο.....
05. Κάθε πρόγραμμα για σχολεία που διοργανώνει φορέας ή θεσμός.....
06. Η επίσκεψης σε πρόγραμμα Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.....
07. Ένα Πρόγραμμα Αγωγής Υγείας που υλοποιείται.....
08. Ένα Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που υλοποιείται.....
09. Ένα Πρόγραμμα Πολιτιστικών Θεμάτων που υλοποιείται.....
10. Ένα Πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων που υλοποιείται.....

3. Τί δομή έχει ένα πρόγραμμα;

• **3.1.** Όπως κάθε επιστημονική εργασία, το Π.Σ.Δ. έχει «αρχή-μέση-τέλος», σύμφωνα με συγκεκριμένες αρχές.

3.2.1. Σε επίπεδο χρονοδιαγράμματος, έχει:

- Προγραμματισμό
- Οργάνωση
- Υλοποίηση
- Ανατροφοδότηση.

Τα στάδια αυτά συνάδουν με τα γενικά αποδεκτά «στάδια οργάνωσης και διοίκησης μιας δραστηριότητας αλλά και με τον γνωστό «κύκλο της μάθησης», όπου ένας οργανισμός υλοποιεί μια δραστηριότητα που έχει σχεδιάσει, υπόκειται τις επιπτώσεις και τα βιώματα, ώστε αυτά να αποτε-

λέσουν «μάθηση», μέσω της ανατροφοδότησης. Έτσι, η «επόμενη φορά», θα είναι ελεγμένη και συνεχώς βελτιωμένη. Αυτό ισχύει π.χ. στην περίπτωση που κάποιος/α υλοποιήσει μελλοντικά το πρόγραμμά μας, που θα το βρει στο παραδοτέο υλικό μας. Επίσης αφορά κάθε διοικητική δραστηριότητα που πρέπει να υλοποιηθεί.

3.2.2. Σε επίπεδο υποβολής έχει δομικά στοιχεία όπως:

- **Στοιχεία ταυτότητας** και τεκμηρίωσης του προγράμματος
- **Θεματικές** της παιδαγωγικής διαδικασίας
- **Στόχοι** της παιδαγωγικής διαδικασίας
- **Μεθοδολογία** (εργαλεία, συνεργασίες κ.λπ.) της παιδαγωγικής διαδικασίας
- **Διαθεματικές συνδέσεις** κατά την παιδαγωγική διαδικασία
- **Αναλυτικό Χρονοδιάγραμμα** εξέλιξης.

• **3.3.** Η σύνθεση των δύο αυτών επιπέδων δε θα πρέπει να μας προκαλεί σύγχυση. Για παράδειγμα, πριν την υποβολή του Σ.Υ.Π. προηγείται συζήτηση για τον **Προγραμματισμό**, που δεν μπορεί να περιληφθεί σε αυτό.

4. Πως τιτλοφορείται ένα πρόγραμμα;

● **4.1.** Ο τίτλος του προγράμματος, αλλά και πολλά στοιχεία του, δίνουν το στίγμα της δημιουργικής και καινοτόμου διάθεσης, περιγράφουν την αναπλαισίωση που θέλουμε να πετύχουμε στις γνώσεις, τις στάσεις, την κουλτούρα μας.

● **4.2.** Ένας τίτλος προγράμματος μπορεί να έχει περισσότερες από μία προτάσεις, οπότε στην περίπτωση αυτή μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την πρώτη με «λογοτεχνικό» χαρακτήρα και τη δεύτερη με επεξηγηματικό, δίνοντας το στίγμα του προγράμματος. Μερικά παραδείγματα:

«Άκου να δεις»: Τα ηχητικά τοπία της πόλης μας

«Άλλαξέ το»: οι ιδέες μας για το περιβάλλον και οι επιπτώσεις τους

«Ραντεβού... στο δρόμο»: κυκλοφοριακή αγωγή για καλύτερη ζωή και κοινωνία

«Το σχολείο μας... πετάει!»: Μελετάμε το διάστημα και τους πλανήτες

«Οι Μουσικολόγοι»: Μουσικά όργανα και μουσικές από επαναχρησιμοποιήσεις υλικών και αντικειμένων

«Φύλλο – φύλλο τον καημό μου»: Η απειλούμενη χλωρίδα του τόπου μας

«Όλοι/ες διαφορετικοί/ες – όλοι/ες ίσοι/ες»: το δικαίωμα και η υποχρέωσή μας να είμαστε άνθρωποι στην πράξη

«Literacy Street»: Το δίγλωσσο ραδιοφωνικό μας σχολείο και οι εκπομπές του

«Life Games»: Αν η ζωή μας ήταν ηλεκτρονικό παιχνίδι, ποιος θα κέρδιζε;

«Σωκράτη εσύ... superstar»: Η φιλοσοφία και η παιδική σκέψη

«Τα κάναμε... ρόιδο»: Ήθη, έθιμα και παροιμίες του τόπου μας

● **4.3.** Σε κάθε περίπτωση, ένας τίτλος μπορεί να δώσει το στίγμα του Π.Σ.Δ. ώστε να ξέρει ο/η αναγνώστης με μια ματιά το ενδιαφέρον του για περαιτέρω διάβασμα. Παραδείγματα που «δίνουν το στίγμα»:

Ζω περισσότερο, ζω καλύτερα, προσέχοντας τι τρώω!

Το δόντια μου, οι καλύτεροι... «σωματοφύλακές» μου!

Το δέντρο είχε τη δική του... ιστορία!

Τα κωδωνοστάσια της πόλης μας.

● **4.4.** Υπάρχει όμως και η περίπτωση να δημιουργηθεί σύγχυση, αν ένας τίτλος είναι ασαφής, περιορισμένος ή μπορεί να έχει περισσότερες από μία ερμηνείες. Για παράδειγμα, ο τίτλος:

Καρδιά μου, καρδούλα μου!

Θα μπορούσε να παραπέμπει σε ένα πρόγραμμα συναισθηματικής αγωγής, όπως:

Καρδιά μου, καρδούλα μου! Η αυτοεκτίμηση και η σημασία της

Θα μπορούσε όμως να είναι και ένα πρόγραμμα γραμματισμού στην φυσική άσκηση:

«Καρδιά μου, καρδούλα μου!»: η φυσική άσκηση και η ποιότητα της ζωής μας

Άλλο παράδειγμα ο τίτλος:

«Σαν το σκύλο με τη γάτα!»

Θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης:

«Σαν τον σκύλο με τη γάτα!»: Τα κατοικίδια ζώα και ο κόσμος τους

Θα μπορούσε όμως να είναι και ένα πρόγραμμα για τις ανθρώπινες σχέσεις:

«Σαν το σκύλο με τη γάτα»: Κατανοώ, γι' αυτό επικοινωνώ, δεν... συγκρούομαι!

4^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Κατά πόσο σας ικανοποιούν-ενημερώνουν οι παρακάτω τίτλοι Π.Σ.Δ.;
(Ερευνητική Ερώτηση: Αξιολογείται μόνο η συμμετοχή ΟΧΙ η απάντηση)

Τίτλος προγράμματος	Καθόλου	Λίγο	Πολύ
Άκου τί είπαν!			
«Το κουρδιστό... καρύδι!»: Ανακαλύπτω τη φυσική με υλικά... φυσικά!			
«Χέρια Πόδια στην Αυλή!»			
Υγεία-Διατροφή-Άσκηση			
«Περιβάλλον» δεν είναι μόνο το... φυσικό!			
Εγώ φροντίζω!			
«Εγώ φροντίζω!»: ενεργός μαθητής τώρα, ενεργός πολίτης αύριο			
Οι «μικροί καλλιεργητές»			
Οι «μικροί καλλιεργητές»... ιδεών!			
Οι «μικροί καλλιεργητές» της πόλης: μαθαίνω τις «αστικές καλλιέργειες»			
Οι «μικροί καλλιεργητές» της... σκέψης! Γνωριμία με τη δημιουργικότητα!			
ΝΙΨΟΝΑΝΟΜΗΜΑΤΑΜΗΜΟΝΑΝΟΨΙΝ			
ΝΙΨΟΝΑΝΟΜΗΜΑΤΑΜΗΜΟΝΑΝΟΨΙΝ: Η βυζαντινή λογοτεχνία στο σήμερα			
Ο... πολιτιστικός Ταΰγετος!			
Η Τηλεόραση, αυτό το άγνωστο... «σχολείο»!			
«Υπολογιστής, αυτός ο άγνωστος»: κυκλοφορώ με ασφάλεια στο διαδίκτυο!			
Ή τώρα ή ποτέ!			
Περπατήματα ζωής...			

5. «Εκπαιδευτική Λεξιπλασία» στα Προγράμματα

- **5.1.** Η εκπαίδευση, ένας κατ'εξοχήν χώρος δημιουργίας, και ιδιαίτερα τα Π.Σ.Δ., που συνδυάζουν στο έπακρο τη βιωματικότητα, δε θα μπορούσε να μην είναι δημιουργική και στη γλώσσα.
- **5.2.** Λέξεις, ονομασίες, εκφράσεις και άλλα γλωσσικά δημιουργήματα επινοούνται καθημερινά από τους/τις εκπαιδευτικούς προκειμένου να ενισχυθεί ο δημιουργικός, εποικοδομητικός, καινοτόμος, «ανοιχτόμυαλος» τρόπος που υιοθετεί η Εκπαίδευση για να μας γνωρίσει τον κόσμο.
- **5.3.** Η «εκπαιδευτική λεξιπλασία», δηλαδή η δημιουργία νέων λέξεων για εκπαιδευτικούς σκοπούς, συνδέεται με την αντίστοιχη λεξιπλασία της λεγόμενης «παιδικής λογοτεχνίας».
- **5.3.1.** Η λεξιπλασία μπορεί απλά να καλύπτει ανάγκες περιγραφής των πραγμάτων, όπως η «ηχοπαράτηρηση», που μπορεί να είναι η παρατήρηση πόσης φασαρίας/ήχων παράγουν οι μαθητές ή το περιβάλλον της σχολικής μονάδας.
- **5.3.2.** Μπορεί επίσης να είναι μια δημιουργική ανάμειξη εννοιών, όπως είναι το «ηχοθερμόμετρο» (ενώ υπάρχει και συσκευή η οποία στην πραγματικότητα είναι «μετρητής έντασης»), το «συναισθηματοθερμόμετρο», «συναισθηματομέτρο», ή «θερμόμετρο συναισθημάτων», ή σε άλλες περιπτώσεις «πυξίδα συναισθημάτων» ή «συναισθηματική πυξίδα» (αν και η δεύτερη αυτή έκφραση αρμόζει λογοτεχνικά και στον κόσμο των ενηλίκων).
- **5.4.** Τα παραδείγματα που μπορεί να συναντήσει κανείς παρατη-

ρώντας την εκπαιδευτική διαδικασία είναι πολλά. Σε κάποιες περιπτώσεις ενσωματώνουν δημιουργικές και εποικοδομητικές διαδικασίες τις οποίες καλούμαστε να κάνουμε μέσα από τα Π.Σ.Δ.: «φοβ(ι)οφάγος», «φοβ(ι)οεξαφανιστής», «οδοντοπόντοι» (πόντοι που κερδίζουμε κάθε φορά που πλένουμε τα δόντια μας, στο «παιχνίδι της καλύτερης ζωής»), «διαθεσιομετρητής»,

«περιβαλλοντοσκόπιο», «ρυποσκόπιο», «ρυπομετρητής», «περιβαλλοντοτέχνη», «ιδεολόγιο», αλλά και φράσεις όπως: «χάρτης ρύπανσης», «χάρτης συναισθημάτων», «πολιτιστικός χάρτης», «ημερολόγιο συνηθειών», «ώρα της παρέας», «κλίμα συναισθημάτων», «3Π – περίπατος περιβαλλοντικής παρατήρησης», ή «3Π- περίπατος πολιτισμικής παρατήρησης» κ.λπ.

5^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Πως θα ονομάζατε τα παρακάτω εκπαιδευτικά μέσα ενός Π.Σ.Δ.;

(Ερευνητική Ερώτηση: Αξιολογείται μόνο η συμμετοχή ΟΧΙ η απάντηση)

1. Αναρτημένος πίνακας με καμπύλη αύξησης-μείωσης του δανεισμού στη σχολική βιβλιοθήκη, ανά κατηγορία βιβλίων (π.χ. μπλε χρώμα γραμμή για τα ιστορικά βιβλία, πράσινο για τα περιβαλλοντικά, κίτρινο για τη λογοτεχνία κ.λπ.): _____
2. Κουτί σε διακριτικό μέρος της τάξης ή του κτηρίου, που οι μαθητές/τριες καταθέτουν ανώνυμα ή επώνυμα, ιδέες, ανατροφοδότηση και παρατηρήσεις για το Π.Σ.Δ. ή κάποιο συγκεκριμένο θέμα που έχει αποφασιστεί _____
3. Μια λέξη-φράση ή ήχος, που λέμε/κάνουμε όλοι/ες μαζί σε περίπτωση «τσακωμού», που λειτουργεί ως «παγίδα», συλλαμβάνει και διώχνει την ένταση (για να ακολουθήσουν διαδικασίες ειρηνικής επίλυσης διαφορών, διαμεσολάβηση κ.λπ.) _____
4. Ένα φυτολόγιο που συγκεντρώνει φύλλα του ίδιου φυτού από διαφορετικά μέρη (φυσικό περιβάλλον – αστικό περιβάλλον) ώστε να κάνουμε συγκρίσεις για τον τρόπο ανάπτυξης των φυτών ανάλογα τις περιβαλλοντικές συνθήκες _____
5. Μια «δανειστική βιβλιοθήκη» μουσικών οργάνων ή λειτουργικών «αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων» και ηχητικών αντικειμένων, για κατ' οίκον δημιουργία _____
6. Ένα ημερολόγιο των Σχολικών Δραστηριοτήτων που συγκεντρώνει ιδέες και προτάσεις των μαθητών/τριών για θέματα που μελετούν στο Π.Σ.Δ. _____
7. Κινήσεις και πράξεις καλής θέλησης που επινοούμε για την βελτίωση των φιλικών σχέσεών μας και την καλλιέργεια της ομαδοσυνεργατικότητας _____

6. Η αναπλαισίωση της στοχοθεσίας στα προγράμματα

● **6.1.1.** Ένα Π.Σ.Δ. ως μια επίκαιρη εκπαιδευτική δραστηριότητα, παρέχει την αμεσότητα που χρειάζεται η Εκπαίδευση προκειμένου να αντιμετωπίσει τις διαρκώς διογκούμενες και ραγδαία εξελισσόμενες σύγχρονες ανάγκες για τους/τις αυριανούς πολίτες.

● **6.1.2.** Γι' αυτό κατά τη στοχοθεσία, μπορούν να περιγραφούν αλλά και να επινοηθούν στόχοι που ενώ θα επιφέρουν λύσεις σε σημαντικά προβλήματα, μέχρι τη στιγμή αυτή δεν είχαν διατυπωθεί. Σε άλλες περιπτώσεις οι στόχοι αυτοί ίσως είναι διατυπωμένοι παλιότεροι στόχοι, αλλά στο πρόγραμμά μας επαναπροσδιορίζονται σύμφωνα με τις τρέχουσες συνθήκες.

Η διαδικασία «αναπλαισίωσης», περιγράφει την κατανόηση του τρέχοντος πλαισίου στο οποίο θέ-

τουμε στόχους αλλά και των τρέχοντων αναγκών για στοχοθεσία.

● **6.3.1.** Για παράδειγμα ο στόχος «να καλλιεργηθούν χειρονακτικές δεξιότητες (λεπτή κινητικότητα κ.λπ.)», αποκτά άλλες διαστάσεις όταν οι χειρονακτικές εργασίες για τα παιδιά είναι περιορισμένες και έχουν αυξηθεί οι ψηφιοποιημένες εργασίες που δεν απαιτούν χειρονακτική αλλά νοητική δεξιότητα.

● **6.3.2.** Ο στόχος μπορεί να επαυξηθεί με τον στόχο : «να ενισχυθούν οι βασικές χειρονακτικές δεξιότητες, στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον».

● **6.3.3.** Ο στόχος «να καλλιεργηθεί η ομαδοσυνεργατικότητα», μπορεί να επαυξηθεί με το στόχο «να καλλιεργηθεί η δια ζώσης συνεργασία, στα σύγχρονα δικτυακά περιβάλλοντα των παιδιών».

● **6.3.4.** Ο στόχος «να κατανοήσουν την αξία της ανακύκλωσης», μπορεί να επαυξηθεί να το στόχο «να κατανοήσουν τη σημασία της αειφορίας του περιβάλλοντος για το μέλλον τους».

6^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Κατά πόσο κρίνετε ότι ανταποκρίνονται στο «σύγχρονο πλαίσιο» οι παρακάτω στόχοι ενός Π.Σ.Δ.;
(Ερευνητική Ερώτηση: Αξιολογείται μόνο η συμμετοχή ΟΧΙ η απάντηση)

Στόχος προγράμματος για τους/τις μαθητές/τριες	Καθόλου	Λίγο	Πολύ
Να γνωρίσουν τη χλωρίδα και την πανίδα του τόπου τους			
Να γνωρίσουν τη χλωρίδα και την πανίδα του τόπου τους που κινδυνεύει			
Να συνεργάζονται καλύτερα			
Να γνωρίσουν άλλους πολιτισμούς			
Να γνωρίσουν άλλους πολιτισμούς συγκρίνοντάς τους με το δικό τους			
Να αναγνωρίζουν και να ελέγχουν τα συναισθήματά τους			
Να γνωρίσουν (ένα) συγκεκριμένο αρχαιολογικό μνημείο			
Να συγκρίνουν τον τρόπο ζωής της αρχαιότητας με το δικό τους			
Να βελτιώσουν τη συνεργασία τους στη/ο συγκεκριμένη/ο τάξη/τμήμα			
Να μάθουν πως αναπτύσσεται (ένα) συγκεκριμένο φυτό			
Να μάθουν πώς οι περιβαλλοντικές συνθήκες επηρεάζουν την ανάπτυξη των φυτών			
Να γνωρίσουν τον «κύκλο του νερού»			
Να γνωρίσουν τις επιδράσεις του ανθρώπινου παράγοντα στον «κύκλο του νερού»			
Να γνωρίσουν τον τόπο τους			
Να γνωρίσουν την ανακύκλωση			
Να γνωρίσουν τους τρόπους διαχείρισης και χρήσης των υλικών για την αειφορία			
Να είναι ενεργοί πολίτες			
Να κατανοήσουν την ενεργό πολιτ(ει)ότητα στο σύγχρονο περιβάλλον			

7. Διαθεματικότητα & Διεπιστημονικότητα στα Προγράμματα

- **7.1.1.** Ως διαθεματικότητα, στην περίπτωση μας, νοείται η σύνδεση περισσότερων του ενός διδακτικών αντικειμένων (με βάση το εκάστοτε αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα) για τη υλοποίηση του Π.Σ.Δ., με αποτέλεσμα να το αξιοποιούμε στη διδακτική περισσότερων του ενός διδακτικών αντικειμένων.

- **7.1.2.** Πρόκειται δηλαδή για την γνωστή μας, «διαθεματική προσέγγιση», την προσέγγιση ενός θέματος από την οπτική περισσότερων του ενός διδακτικών αντικειμένων, με τη διαφορά ότι δεν προσεγγίζουμε ένα θέμα αλλά ένα ολόκληρο Π.Σ.Δ. που περιλαμβάνει ένα σύνολο θεμάτων.

- **7.2.** Ως διεπιστημονικότητα, στην περίπτωση μας, εννοούμε την αναφορά σε περισσότερες της μία Επιστήμες, για να προσεγγίσουμε το θέμα μας, χωρίς να εξετάζουμε πόσα διδακτικά αντικεί-

μενα εμπλέκονται και χωρίς να αντιστοιχίζουμε τα διδακτικά αντικείμενα με τις επιστήμες.

- **7.3.** Και η διαθεματικότητα, και η διεπιστημονικότητα κινούνται στο πνεύμα της σύγχρονης προσέγγισης της γνώσης, που δεν εγκλωβίζεται σε πιθανά στεγανά και διαχωρισμούς, αλλά αφήνει αβίαστα τη φύση του θέματος και τα ερευνητικά ευρήματα να κατευθύνουν ποια διδακτικά αντικείμενα και ποιες επιστήμες θα συσχετιστούν. Η αναφορά μας στις δυνατότητες διαθεματικότητας βοηθούν στην καλύτερη οργάνωση και διεξαγωγή του προγράμματος.

- **7.4.** Για τον καθορισμό του εύρους και του χαρακτήρα της διαθεματικότητας παίζουν ρόλο οι εκπαιδευτικοί μας στόχοι, σε συνδυασμό με το υπάρχον πλαίσιο για συγκεκριμένες τάξεις και συγκεκριμένες σχολικές χρονιές. Οι δυνατότητές μας σε διδακτικές ώρες και δια-εκπαιδευτικές συνεργασίες, έχουν τον πρώτο ρόλο.

- **7.5.** Η διεπιστημονικότητα σε ένα Π.Σ.Δ. μπορεί να σημαίνει:

8. Προγράμματα & Σχολική Ψυχοκοινωνική Υγεία

- **8.1.** Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία των Π.Σ.Δ. που είναι η ομαδική δράση, αποτελεί στις μέρες μας πολύ σημαντικό παράγοντα θετικής συμβολής στη σχολική ψυχοκοινωνική υγεία.

- **8.2.1.** Υπάρχουν πολλές διαδικασίες ομαδικής δράσης, που καλλιεργούν δεξιότητες κοινωνικής συνύπαρξης, διατομικής επικοινωνίας, τόνωσης της αξίας της φιλίας, της αλληλεγγύης, της κατανόησης και αποδοχής της ετερότητας, της αποδόμησης προκαταλήψεων που αναστέλλουν ή εξαφανίζουν την κοινωνική ζωή των μαθητών, με επιπτώσεις συνολικότερα στη σχολική ψυχοκοινωνική υγεία.

- **8.2.2.** Τέτοιες διαδικασίες είναι (α) η ανάθεση εργασιών σε ομά-

δες μαθητών/τριων (κατά προτίμηση περιττού αριθμού συμμετεχόντων/ουσων, τρία ή πέντε άτομα), (β) η θέσπιση όρων και συνθηκών, όπου οι ομάδες θα οδηγηθούν από άμιλλα και όχι φανατισμό στο καλύτερο αποτέλεσμα (γ) η ανάθεση ρόλων μετά από ανάκληση των προσωπικών θετικών ιδιαιτεροτήτων (ταλέντα, αγαπημένα θέματα, χαρακτηριστικός τρόπος εργασίας) οπότε ο ρόλος προσαρμόζεται στο χαρακτήρα του/της μαθητή/τριας (δ) η ανάθεση εργασιών που χρήζουν πρωτοβουλίας και δημιουργικότητας σε συγκεκριμένο πλαίσιο ελευθερίας δράσης (ε) η γνωριμία με ήδη υλοποιημένες καλές πρακτικές ώστε να κατανοήσουν καλύτερα το πλαίσιο και τα αποτελέσματα της προσπάθειας που θα κάνουν και άλλες παρόμοιες συνεργατικές δράσεις.

- **8.3.** Η εργασία σε ομάδες, όταν προεκτείνεται με συνεργασίες στην καθημερινή – όχι απαραίτητα σχολική – ζωή, συμβάλλουν σε μια πιο ολοκληρωμένη γνωριμία των συμμαθητών/τριών μεταξύ τους, που έχει σα συνέπεια μια

πιο «ανθρώπινη» συμπεριφορά στο σχολείο, χωρίς διακρίσεις, προκαταλήψεις, αποκλεισμούς, φατριασμούς, ρατσισμό, υποτίμηση και άλλα κοινωνικά δεινά που φέρνει η κοινωνική... άγνοια!

- **8.4.1.** Η εργασία σε ομάδες είναι το ακριβώς αντίθετο της συνηθούς καθημερινότητας των παιδιών όλου του λεγόμενου «αναπτυγμένου» κόσμου, που χρησιμοποιούν τις Τ.Π.Ε. για να δικτυωθούν κοινωνικά, να παίξουν διαδικτυακά παιχνίδια και να ψυχαγωγηθούν με διάφορους τρόπους.

- **8.4.2.** Η εργασία σε ομάδες σημαίνει παραμονή σε μια συνεργασία ακόμη κι όταν προκύψουν προβλήματα συνεργασίας με σκοπό να βρεθούν λύσεις. Δε σημαίνει εγκατάλειψη, απόρριψη, επιλεκτικότητα, περιορισμένη επικοινωνία κ.λπ. όπως στις συνθήκες που συναντούμε στα ψηφιακά περιβάλλοντα, με την μορφή διαγραφής («delete»), αποκλεισμού («block»), αγνόησης («ignore»), ρυθμίσεις ιδιωτικότητας («privacy settings») κ.λπ.

- **8.5.1.** Μια άμεση επίδραση των προγραμμάτων στην Ψυχοκοινωνική Υγεία προκύπτει όταν το ίδιο το πρόγραμμα τη θέτει στις θεματολογίες του.

- **8.5.2.** Για παράδειγμα ένα πρόγραμμα συναισθηματικής αγωγής, κοινωνικής αγωγής, ένα πρόγραμμα για τη φιλία, για τη συνεργατικότητα, για τις ανθρώπινες σχέσεις, για τις ομάδες και τις συμπεριφορές στο σχολείο, θέτει εκ του περιεχομένου του σε προτεραιότητα την κοινωνική και ψυχική υγεία του παιδιού και της σχολικής κοινότητας.

- **8.5.3.** Η διαδικασία επίλυσης όλων των διαφορών και συγκρούσεων που θα προκύψουν στη σχολική μονάδα «με διαμεσολάβηση», θα μπορούσε να εκκινήσει ως στοιχείο της σχολικής ζωής από ένα σχετικό Π.Σ.Δ.

- **8.5.4.** Γενικότερα τα Π.Σ.Δ. προσφέρονται για δημιουργία, διαμόρφωση αλλά και αλλαγή κουλτούρας στο σχολείο. Οι σχολικές κουλτούρες δεν είναι παρά ένα βίωμα, που μπορεί αυτούσιο να ενταχθεί στη βιωματικότητα των Π.Σ.Δ.

9. Προγράμματα και η «Κοινωνία που Εκπαιδεύει»

- **9.1.** Έχουμε σχολεία γιατί η κοινωνία μας επιθυμεί να έχει εκπαιδευμένα νέα μέλη. Η Εκπαίδευση είναι κοινή επιθυμία μιας κοινωνίας που θέλει την αρμονική ύπαρξή της με ευημερία. Τα Π.Σ.Δ. αποτελούν την πλέον θεσμική σύνδεση της Εκπαίδευσης με την ίδια την Κοινωνία που «επιθυμεί την εκπαίδευση»
- **9.2.** Μια κοινωνία που ενδιαφέρεται πραγματικά για τα εκπαιδευόμενα μέλη της δε πρέπει να αγνοεί ότι η εκπαίδευση συμβαίνει κάθε ώρα και στιγμή στη ζωή του νέου ανθρώπου, μέσα από άτυπες μορφές εκτός από την τυπική εκπαίδευση.
- **9.3.** Υπάρχει ένα σημαντικό κομμάτι «εκπαίδευσης» δηλαδή, που παρέχει η κοινωνία με τη

στάση της. Ακόμη και το γεγονός ότι έχουμε Εκπαίδευση, δίνει το στίγμα στους νέους ανθρώπους για την πίστη της κοινωνίας στο θεσμό της Εκπαίδευσης. Η ίδια η κοινωνία με αυτό το σύνθετο τρόπο δίνει ισχύ ή αποδυναμώνει (αποεκπαιδεύει) την Εκπαίδευση.

- **9.4.** Από όλους τους τρόπους «εκπαίδευσης» ή «αποεκπαίδευσης» της κοινωνίας (α) η επίγνωση της κοινωνίας για τον εκπαιδευτικό ρόλο που διαδραματίζει και (β) οι εκπαιδευτικές δράσεις, στάσεις και πεποιθήσεις της κοινωνίας σχετίζονται άμεσα με τα Π.Σ.Δ.
- **9.5.** Αυτό συμβαίνει (α) αφενός γιατί η βιωματική εκπαίδευση στηρίζεται στην επαφή των μαθητών/τριών με την κοινωνία, στο πλαίσιο ενός προγράμματος που υλοποιείται βιωματικά αφετέρου (β) επειδή μέσα από τον δημιουργικό εθελοντισμό των Π.Σ.Δ. οι μαθητές/τριες διαχέουν τις απόψεις, πεποιθήσεις και ιδέες τους «προς την κοινωνία, για μια καλύτερη κοινωνία», οπότε η τελευταία παίρνει θέση και κάνει πράξεις σε σχέση με τις προτάσεις των μαθητών/τριών.

● **9.6.** Συνεπώς τα Π.Σ.Δ. ως σημείο επαφής της Εκπαίδευσης με την Κοινωνία αποτελούν μέσο ενδυνάμωσης του εκπαιδευτικού έργου των σχολείων μέσα από τους ρόλους της κοινωνίας. Οι ρόλοι αυτοί μπορεί στην πράξη να είναι:

(α) η στάση των πολιτών στα καθημερινά πράγματα για τα οποία οι μαθητές/τριες διδάσκονται συγκεκριμένες αρχές, αξίες και κανόνες, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, ο σεβασμός στο συνάνθρωπο, η τήρηση των κοινών και δημόσιων κανόνων κ.λπ.

(β) η στάση της οικογένειας και η ενίσχυση της προσπάθειας των μαθητών/τριων στο πλαίσιο ενός Π.Σ.Δ., οπότε προετοιμάζει το παιδί για την εκπαιδευτική διαδικασία και τη σχέση της εκπαίδευσης με τη ζωή του

(γ) η στάση του δημοσίου πλαισίου της κοινωνίας, όπου θεσμικοί φορείς μπορεί να έχουν κομμάτια υποδοχής σχολείων, να οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα, να δημιουργούν εκπαιδευτικό υλικό, δημόσια πρόσωπα και λειτουργοί συμπράττουν και επαυξάνουν

με τις αρχές και τις προτεραιότητες της Εκπαίδευσης (δ) η στάση του μη δημοσίου πλαισίου, όπου πρόσωπα και νομικά πρόσωπα μπορούν να ελέγχουν τον «εκπαιδευτικό» τους ρόλο, να τηρούν τη δεοντολογία που αφορά στον κλάδο τους, να δημιουργούν κομμάτια υποδοχής σχολείων και γενικά να έχουν την ικανότητα να συσχετιστούν με ένα σχολείο στο πλαίσιο ενός Π.Σ.Δ. με επικοινωνιακά αποτελέσματα.

● **9.7.** Η κοινωνία που επιθυμεί εκπαίδευση για τα μέλη της έχει ονομαστεί και «εκπαιδύουσα κοινωνία» (society that educates). Ωστόσο η ίδια η κοινωνία εκπαιδεύει, οπότε είναι διπλά μια «εκπαιδύουσα κοινωνία». Ο όρος αυτός από μόνος του είναι ένα σημαντικό θέμα για επιμορφωτική συζήτηση. Έχει να κάνει με τη στάση του/της καθένα/καθεμιάς μας για το κάθε τί στη ζωή, με την προϋπόθεση ότι κάπου, κάποτε, τώρα ή στο μέλλον κάποιο ή κάποια παιδιά θα θεωρήσουν τη στάση μας αυτή «εκπαίδευση» και θα τοποθετηθούν στη ζωή κι αυτά με κάποιο αντίστοιχο τρόπο.

9^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Κατά πόσο συμφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις ;

(Ερευνητική Ερώτηση: Αξιολογείται μόνο η συμμετοχή ΟΧΙ η απάντηση)

Πιθανές Διαπιστώσεις για τη σχέση της κοινωνίας που επιθυμεί εκπαίδευση για τα μέλη της και της εκπαίδευσης των νέων εν γένει

Καθόλου

Λίγο

Πολύ

Οι μαθητές/τριες λαμβάνουν τα παραδείγματα και τα πρότυπα συμπεριφοράς και ιδεών του περιβάλλοντός τους σοβαρά υπ' όψη, ώστε να επηρεάζονται ακόμη και αρνητικά για ιδέες και συμπεριφορές που προτείνει η Εκπαίδευση

Το οικογενειακό και στενό περιβάλλον των μαθητών/τριών παρέχει «εκπαίδευση», δηλαδή εδραιωμένες στάσεις, πεποιθήσεις και συμπεριφορές σε αυτούς/ες από τη βρεφική ηλικία πριν ακόμη ξεκινήσει η Εκπαίδευση

Ο χρόνος της ζωής των παιδιών από τη γέννησή τους μέχρι την έναρξη της Εκπαίδευσης, είναι ένα «ισότιμο» σε εκπαιδευτική σημασία χρονικό διάστημα, καθιστώντας τους γονείς συμμετοχος στην Εκπαίδευση

Οι επαγγελματίες και οι φορείς της κοινωνίας μας «εκπαιδεύουν» βιωματικά και άτυπα τους μαθητές/τριες για θέματα συχνά σχετικά με αυτά που περιλαμβάνει η σχολική εκπαίδευση

Η ανάληψη πρωτοβουλιών από φορείς και πρόσωπα της κοινωνίας για υποδοχή μαθητικών ομάδων ή επίσκεψης σε σχολικές μονάδες συνδέεται με την επίγνωση του εκπαιδευτικού τους ρόλου στην κοινωνία

Η πρότυπη λειτουργία προσώπων και φορέων, βασισμένη σε αξίες που διδάσκονται σχολικά στους/στις μαθητές/τριες, είναι κομμάτι της κοινωνικής τους ευθύνης, πέρα από τις υπηρεσίες ή τα προϊόντα που παρέχουν, που σχετίζεται όμως με αυτά

Η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού κομματιού – προγράμματος από πρόσωπα και φορείς της κοινωνίας μας αποτελεί από μόνη της ένδειξη ευαισθητοποίησης στο έργο της Εκπαίδευσης και δεν χρειάζεται να εξεταστούν οι σκοπιμότητες ή το περιεχόμενό του

	Καθόλου	Λίγο	Πολύ
Οι μαθητές/τριες λαμβάνουν τα παραδείγματα και τα πρότυπα συμπεριφοράς και ιδεών του περιβάλλοντός τους σοβαρά υπ' όψη, ώστε να επηρεάζονται ακόμη και αρνητικά για ιδέες και συμπεριφορές που προτείνει η Εκπαίδευση			
Το οικογενειακό και στενό περιβάλλον των μαθητών/τριών παρέχει «εκπαίδευση», δηλαδή εδραιωμένες στάσεις, πεποιθήσεις και συμπεριφορές σε αυτούς/ες από τη βρεφική ηλικία πριν ακόμη ξεκινήσει η Εκπαίδευση			
Ο χρόνος της ζωής των παιδιών από τη γέννησή τους μέχρι την έναρξη της Εκπαίδευσης, είναι ένα «ισότιμο» σε εκπαιδευτική σημασία χρονικό διάστημα, καθιστώντας τους γονείς συμμετοχος στην Εκπαίδευση			
Οι επαγγελματίες και οι φορείς της κοινωνίας μας «εκπαιδεύουν» βιωματικά και άτυπα τους μαθητές/τριες για θέματα συχνά σχετικά με αυτά που περιλαμβάνει η σχολική εκπαίδευση			
Η ανάληψη πρωτοβουλιών από φορείς και πρόσωπα της κοινωνίας για υποδοχή μαθητικών ομάδων ή επίσκεψης σε σχολικές μονάδες συνδέεται με την επίγνωση του εκπαιδευτικού τους ρόλου στην κοινωνία			
Η πρότυπη λειτουργία προσώπων και φορέων, βασισμένη σε αξίες που διδάσκονται σχολικά στους/στις μαθητές/τριες, είναι κομμάτι της κοινωνικής τους ευθύνης, πέρα από τις υπηρεσίες ή τα προϊόντα που παρέχουν, που σχετίζεται όμως με αυτά			
Η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού κομματιού – προγράμματος από πρόσωπα και φορείς της κοινωνίας μας αποτελεί από μόνη της ένδειξη ευαισθητοποίησης στο έργο της Εκπαίδευσης και δεν χρειάζεται να εξεταστούν οι σκοπιμότητες ή το περιεχόμενό του			

10. Προγράμματα και ο/η Εκπαιδευτικός Ερευνητής/τρια

- **10.1.1.** Εδώ και πολλά χρόνια ο/η Εκπαιδευτικός αναφέρεται ως επιστήμονας με ικανότητα έρευνας παράλληλα με το εκπαιδευτικό του/της έργο. Ο/Η Εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να βρίσκεται μέσα στο πεδίο (έρευνας) και να είναι ταυτόχρονα καί αντικείμενο μελέτης καί μελετητής/τρια. Επίσης η υψηλή ερευνητική κατάρτιση των συγχρόνων Εκπαιδευτικών, με μεταπτυχιακές και άλλες μετεκπαιδεύσεις καθιστά όλο και περισσότερο την έρευνα ως ένα κομμάτι της κουλτούρας του σύγχρονου σχολείου.

- **10.1.2.** Γι' αυτό άλλωστε στις μέρες μας τα σχέδια μαθήματος μοιάζουν όλο και περισσότερο με δυνατότητες αποκαλυπτικής μάθησης και στη συνέχεια καλλιέργειας του αναστοχασμού (reflection) τόσο από τους/τις μαθητές/τριες όσο και από τους/τις εκπαιδευτικούς. Όχι τυχαία, ο αναστοχασμός αποτελεί πλέον το

τελευταίο αλλά και κρίσιμο κομμάτι κάθε σχεδίου μαθήματος. Ο/Η Εκπαιδευτικός καλείται όλο και περισσότερο να δημιουργήσει κριτικά το εκπαιδευτικό του έργο, από την πλευρά ενός καταρτισμένου θεωρητικού επιστήμονα της Εκπαίδευσης, την ίδια στιγμή που είναι ο/η εφαρμοστής/τρια της πράξης.

- **10.2.** Η θεωρία και η πράξη για τον/την «εκπαιδευτικό ερευνητή/τρια», έχουν πολλά να μας πουν, για τα σύγχρονα εκπαιδευτικά σενάρια, για εργασίες με αξιώσεις που παρουσιάζονται σε συνέδρια και περιοδικά, για καλές πρακτικές που προτείνονται θεσμικά, και άλλα ακόμη, ώστε να υπάρχουν σχολικές μονάδες που το έργο τους μοιάζει με αυτό ενός πανεπιστημιακού Τμήματος. Θα σταθούμε όμως σε ό,τι αφορά στα Π.Σ.Δ, καθώς αυτά είναι πολλαπλές δυνατότητες εκπαιδευτικής έρευνας σε θέματα όπως για παράδειγμα όταν:

- **10.2.1.** Ένα εντελώς καινούργιο και πρωτότυπο, κατά προτίμηση

«φλέγον» θέμα έρχεται στην επιφάνεια μέσα από το πρόγραμμα,

- **10.2.2.** γίνονται καταγραφές πρωτογενείς και σε τοπικό επίπεδο, ανθρωπολογικού, λαογραφικού, εθνογραφικού και γενικότερα κοινωνικοπολιτισμικού ενδιαφέροντος, είτε από τους/τις μαθητές/τριες (μαθητική ομάδα), είτε από τους/τις εκπαιδευτικούς (παιδαγωγική ομάδα),

- **10.2.3.** τηρείται ένα επιστημονικών προδιαγραφών ημερολόγιο καθημερινής δράσης του προγράμματος από το οποίο μπορεί να προκύψει ερευνητική ανάλυση, για παράδειγμα, για τον τρόπο που συνεργάζονται οι μαθητές/τριες,

- **10.2.4.** γίνονται καταγραφές, ηχογραφήσεις, «μαγνητοσκοπήσεις» κ.λπ εν είδη ημερολογίου που θα μας οδηγήσουν και πάλι σε ερευνητική ανάλυση, για παράδειγμα, για τον τρόπο που προσεγγίζουν και ανταποκρίνονται οι μαθητές/τριες σε κάποιο θέμα,

- **10.2.5.** η προσέγγιση του περιεχομένου του Π.Σ.Δ. γίνεται με προσωπική βιβλιογραφική ενασχόληση

και πρωτογενή βιβλιογραφική ή άλλη έρευνα των Εκπαιδευτικών,

- **10.2.6.** το Π.Σ.Δ. αποτελεί αφορμή έρευνας για τις στάσεις, τις ιδέες και άλλα στοιχεία της κουλτούρας ή άλλων στοιχείων, όπως η ψυχική υγεία, η μαθητική ζωή των μαθητών/τριων, με σκοπό να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό έργο,

- **10.2.7.** με αφορμή το Π.Σ.Δ. δημιουργείται μεθοδικά μια καινούργια υποδομή, μια κατασκευή, ένα εποπτικό μέσο, λογισμικό, ψηφιακή δημιουργία και γενικά ένα στοιχείο εκπαιδευτικής τεχνολογίας το οποίο θα είναι χρήσιμο μετέπειτα στην εκπαιδευτική κοινότητα συνολικά με οδηγίες μεθοδολογίας και δημιουργίας κ.λπ.

- **10.3.** Στις μέρες μας όλο και περισσότερο οι εκπαιδευτικοί στρέφονται στην επιστημονική αξιοποίηση των προγραμμάτων που υλοποίησαν, μεταφέροντας τα αποτελέσματα της εργασίας του σε συνεδριακές ανακοινώσεις και επιστημονική περιοδικά ή προωθώντας τα άμεσα στις προσωπικές τους ιστοσελίδες (αφού πλέον διατίθενται αυτόματα σε κάθε

εκπαιδευτικό από το Πανελλήνιο
Σχολικό Δίκτυο, παρέχοντας
σπουδαίο εκπαιδευτικό υλικό

στην εκπαιδευτική κοινότητα α-
νοιχτά προσβάσιμο στο διαδίκτυο.

10^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τί από τα παρακάτω είναι «σωστό» και τί «λάθος», με βάση το σύγχρονο αναλυτικό πρόγραμμα τις συνθήκες εκπόνησης έρευνας στην εκπαίδευση;
(Κλειστή Ερώτηση: Αξιολογείται η σχετικά σωστή απάντηση (τα «τσεκαρισμένα με 'ν'»)

Προτάσεις για τον/την Εκπαιδευτικό Ερευνητή/τρια

Το ημερολόγιο για μια έρευνα που κάνω στην τάξη θα πρέπει να περιέχει οτιδήποτε κρίνω ενδιαφέρον, χωρίς να τηρώ κάποιο πρωτόκολλο, λαμβάνοντας υπ' όψη πως θα μεταφέρω μια ολοκληρωμένη εικόνα σε έναν άλλο ερευνητή, ή αναγνώστη της εργασίας μου

Στις επιστημονικές εργασίες χρειάζεται μόνο η βιβλιογραφία στο τέλος, για να κάνει κανείς/καμιά «περαιτέρω ανάγνωση» στο θέμα, χωρίς να χρειάζεται διαρκώς εμβόλιμη παραπεμπτική βιβλιογραφία που να τεκμηριώνει το κάθε τι που αναφέρω από την πηγή του

Οι μαθητές/τριες χρειάζεται να γνωρίσουν στοιχειωδώς την ερευνητική μεθοδολογία και τον τρόπο δημιουργίας και διατύπωσης ερωτηματολογίων προκειμένου να γίνουν ενεργοί και κριτικά σκεπτόμενοι πολίτες, μια και η χρήση ερωτηματολογίων – δημοσκοπήσεων – ερευνών είναι στην καθημερινότητά τους και θα είναι περισσότερο όταν ενηλικιωθούν

Το περιεχόμενο ενός παραδοτέου κειμένου σε ένα Π.Σ.Δ. θα μπορούσε να προσομοιάζει με μια επιστημονική εργασία ως προς τη δομή και τα βασικά χαρακτηριστικά

Ο/Η «εκπαιδευτικός ερευνητής/τρια» μπορεί να σχετίζεται με την εκπόνηση ενός μεταπτυχιακού, οπότε η εκπαιδευτική δραστηριότητα συνδυάζεται με τις σπουδές

Σωστό

Λάθος

Σωστό	Λάθος

ΣΕΙΡΑ: ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Σχολικές Δραστηριότητες
Εργαστήριο Βιωματικής Εκπαίδευσης
Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας

Προγράμματα, Εκπαίδευση & Κοινωνία

Σύγχρονα ζητήματα προγραμμάτων
Σχολικών Δραστηριοτήτων

Έκδοση Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
2016

Σχολικές Δραστηριότητες
Εργαστήριο Βιωματικής Εκπαίδευσης
Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας

Εκπαιδευόμενα Κοινωνία & Εκπαίδευση

Το σχολείο και η κοινωνία
στις σχολικές δραστηριότητες

Έκδοση Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
2017

Σχολικές Δραστηριότητες
Εργαστήριο Βιωματικής Εκπαίδευσης
Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας

Σωματικά Κρουστά & Εκπαίδευση

Θεωρία και πράξη
για το σχολικό body percussion

Έκδοση Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
2017

Σχολικές Δραστηριότητες
Εργαστήριο Βιωματικής Εκπαίδευσης
Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας

Έντυπο Βιβλίο & Εκπαίδευση

Για μια διδακτική του βιβλίου
σε έναν ψηφιακό πολιτισμό

Έκδοση Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
2017

Τα Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων αποτελούν την πλέον οργανωμένη μορφή βιωματικής μάθησης, που φέρνει τους/τις μαθητές/τριες σε επαφή με την κοινωνία τους.

Αν και πρωτίστως είναι ένα μέσο ουσιαστικής ενίσχυσης του διδακτικού έργου, είναι και μια δυνατότητα για έρευνα, μελέτη, δημιουργία, καινοτομία και παρεμβάσεις της σχολικής κοινότητας.

Στόχος του παρόντος εγχειριδίου είναι να παρουσιάσει με συντομία σημαντικά ζητήματα της Εκπαίδευσης και της Κοινωνίας που μπορούμε να διαπραγματευτούμε και να βελτιώσουμε με τα προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων.

Απευθύνεται στους/στις Εκπαιδευτικούς που δραστηριοποιούνται, επιτυγχάνοντας το κατ' εξοχήν άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, που είναι η προγραμματική, βιωματική δραστηριότητα.

Στόχος είναι η κατανόηση και οργάνωση με τον πλέον δημιουργικό τρόπο των προγραμμάτων που στοχεύουν να εκπονήσουν, ή εκπονούν.